

Problem utvrđivanja kvaliteta ljudskog faktora opštenarodne odbrane u sadašnjim uslovima

Pukovnik mr *VELIBOR MILOJEVIĆ*

Problem dogradnje opštenarodne odbrane u uslovima ubrzanih društvenih promena u Jugoslaviji i Evropi zaslužuje našu pažnju i angažovanje jer nameće veoma krupno državno pitanje naše zemlje.

U priloženim saopštenjima i diskusijama ukazano je na višedimenzionalni značaj toga pitanja. Svojom diskusijom želim da doprinesem naglašavanju jedne dimenzije, koja je, možda, i najsloženija. To je pitanje ljudskog faktora opštenarodne odbrane, i to samo aspekt koji se odnosi na čovekovo ponašanje prema opštenarodnoj odbrani i u opštenarodnoj odbrani u uslovima navedenih društvenih zbivanja. Svakako, tako formulisano pitanje je veoma široko i zahteva složenu teorijsku i empirijsku analizu, prvenstveno delovanja najznačajnijih društvenih činilaca u ovim društvenim promenama na odnos čoveka prema odbrani i na njegovo ponašanje prema zadacima opštenarodne odbrane.

Do sada smo u praksi polazili od pretpostavke da je odbrana SFRJ ne samo ustavno pravo i obaveza već i veoma značajna društvena i lična vrednost našeg čoveka, koja je u komplementarnom odnosu sa drugim društvenim vrednostima našeg socijalističkog samoupravnog društva. Smatrali smo da je kao takva snažno pozitivno delovala na svest i ponašanje ljudi, odnosno na shvatanje i prihvatanje njihove uloge, kao građana, u odbrani domovine. U tome, pretpostavljali smo, nije bilo bitnijih razlika na prostoru Jugoslavije. Na toj osnovi gradili smo dosadašnju koncepciju opštenarodne odbrane, u kojoj je ljudski faktor bio predominantni garant uspeha naše odbrane u odnosu na materijalno-tehnički i druge faktore. Naš sadašnji i budući koncept odbrane zemlje mora i dalje da se zasniva na kvalitetu ljudskog faktora, ali moramo računati s

tim da su društveni uslovi za razvijanje tih kvaliteta već danas promenjeni i da će sutra biti radikalno drugačiji.

U dosadašnjem razvijanju kvaliteta ljudskog faktora opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, prvenstveno čovekovog morala, društveni osnovi su bili: socijalističko samoupravno društvo, bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti, privredni i kulturni razvitak zajednice i poboljšanja uslova života radnih ljudi i građana, nezavisna i nesvrstana pozicija i politika zemlje, opštenarodna odbrana zasnovana na ideji naoružanog naroda, jugoslovenski jedinstveni karakter oružanih snaga i njihova snažna materijalno-tehnička osnova, i drugo. U tom procesu Savez komunista Jugoslavije i sve socijalističke snage imali su posebnu ulogu i istorijsku odgovornost, pre svega u izgradnji visoke idejno-političke i moralne svesti svih subjekata društva i mobilisanju na aktivno delovanje, organizovanje i pripremanje za odbranu i zaštitu.

Promene koje su u toku u našem političkom sistemu takve su da možemo s pravom tvrditi da je u nas u nastajanju potpuno novi politički sistem, sa bitno drugačijim osnovnim karakteristikama. One se naziru u sve većem ispoljavanju pravne države, višestranačkom političkom pluralizmu, parlamentarnom sistemu, sa neposrednim slobodnim, tajnim izborima, i tendenciji ka konfederaciji države. U takvim uslovima Savez komunista Jugoslavije dobija tretman ravnopravne partije u odnosu na druge. Kako to više nije jedinstvena organizacija, ona nema ni u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti ulogu koju je imala, posebno u izgrađivanju moralno-političke svesti za odbranu. Odnosno, na razvoj morala oružanih snaga utiču brojni činioci, koji još uvek nisu dovoljno prepoznatljivi.

Mi još nemamo pouzdane podatke o stepenu razvijenosti određenih kvaliteta ljudi značajnih za odbranu u korelaciji sa nastalim društvenim promenama, koje se i dalje odvijaju, da bismo mogli procenjivati koliko se koncepcija opštenarodne odbrane može oslanjati na ljudski potencijal naše zemlje. Drugim rečima, mi nemamo dovoljno obaveštenja o tome da li je došlo do promena određenih osobina ličnosti pojedinaca uporedo sa društvenim promenama, s obzirom na njihovu relativnu trajnost, ali i promenljivost.

Međutim, u ovom trenutku može se postaviti teza da su društvene promene različito uticale na manje trajne kvalitete ljudskog faktora, kao što su stavovi, mišljenja, uverenja o osnovnim društvenim vrednostima i promena tih vrednosti društva na kojima se zasnivala i opštenarodna odbrana. Na pojavu tih razlika sigurno su uticali različiti činioci, posebno različitost sistema informisanja i sadržaja informacija.

Poznato je da je jugoslovenski informativni prostor podeľjen, i da se ta podela približno poklapa sa republičko-pokrajinskim granicama. Različita viđenja značajnih društvenih procesa u našoj zemlji u pokrajinskim i republičkim rukovodstvima bila su prezentirana u „njihovim“ sredstvima informisanja kao jedina „ispravna informacija“. S druge strane, ograničenost širenja informacija drugih i „tuđih“ sredstava informisanja uticala je na formiranje jednostrane svesti i stavova naroda tog područja. Najčešće su tako prezentirane informacije bile zasićene nacionalnim, a negde i nacionalističkim emocijama, koje su veoma lako produkovale međunacionalnu netoleranciju, pa čak i mržnju. Sve to nije moglo proći bez negativnih posledica po svest pripadnika Armije, tim više, i opasnije, što naš unutararmijski sistem informisanja i sadržaji informacija koje smo plasirali unutar JNA nisu mogli da se u potpunosti suprotstave takvim negativnim uticajima izvanarmijskih sredstava informisanja, jer su ona bila prisutnija i agresivnija. Na osnovu toga, može se pretpostaviti (a to treba istraživanjem proveriti) da je nastupio proces kolebanja dela armijskog sastava o nekim društvenim vrednostima, uključujući i realizaciju koncepta odbrane zemlje na celokupnom njenom prostoru.

Društvena klima u nekim sredinama je takva da se ruše mnoge značajne socijalističke vrednosti, pa se tako i vrednosti vezane za odbranu napadaju, minimiziraju ili potpuno odbacuju. To je neminovno uticalo (a istraživanje bi trebalo da pokaže u kojem stepenu) na kognitivnu sferu (svest) ličnosti i emocionalna stanja koja u najvećoj meri determinišu i takvo čovekovo ponašanje, odnosno utiču na kvalitet moralne snage opštenarodne odbrane.

Napadi na Armiju u nekim sredstvima informisanja, solidarisane sa takvim napadima i stvaranje negativnog emocionalnog naboja kod ljudi prema JNA ozbiljan su pokazatelj

negativnog odnosa prema nosiocu odbrane, pa time i prema sadašnjem konceptu odbrane. S druge strane, naglašavanje značaja i vrednosti JNA kao kohezionog činioca Jugoslavije u sredstvima informisanja drugih sredina i stvaranje negativnog emocionalnog naboja prema protivnicima Armije i koncepcije opštenarodne odbrane, ukazuju na to da postoje snage na koje možemo računati u sprovođenju sadašnjeg ili dograđenog koncepta odbrane. Ali, na žalost, i na nejedinstvo društvenih grupa oko tog koncepta. To nam govori o tome da je, praktično, ugrožena moralna snaga opštenarodne odbrane, bez koje nema ni odbrane.

Naznačavanjem dela te problematike želeo sam da ukazem na ozbiljnost i složenost uslova na pronalaženju pravog koncepta daljeg izgrađivanja i razvoja morala odbrane u sadašnjem ili budućem vremenu. Neophodno je da se taj koncept zasnuje na realnim osnovama (koje treba naučno i stručno proučiti) i na društvenim vrednostima na kojima će biti moguća jedinstvena Jugoslavija.

U ovom trenutku može se pretpostaviti da moral oružanih snaga treba razvijati na etičkim i motivacionim osnovama. Etičke osnove čine društvene i lične vrednosti koje reprezentuju napredno, civilizovano i humano društvo i svestrano razvijenu ličnost. Osnovne društvene vrednosti u vezi s Jugoslavijom, na kojima bi se razvijao moral odbrane, bile bi: Jugoslavija kao jedinstvena država i zajednička domovina svih njenih naroda i narodnosti; ustavom zagarantovane slobode i pravo čoveka da odlučuje o bitnim aspektima ličnog i društvenog života, uključujući pravo i dužnost da se osposobljava za odbranu Jugoslavije kao svoje domovine; ravnopravnost građana Jugoslavije bez obzira na pol, rasu, veru, nacionalnu i socijalnu pripadnost, političku opredeljenost i organizovanost u korišćenju sloboda, prava i dužnosti garantovanih Ustavom Jugoslavije, uključujući i odbranu; odbrana Jugoslavije kao nezavisne, teritorijalno celovite i slobodne zemlje; oružane snage kao jedinstvena oružana sila za odbranu Jugoslavije i Armija svakog građanina, u kojoj vidi svoje mesto i ulogu. Ako takvih vrednosti ne bude, tj. ako ne bude jedinstvene koncepcije odbrane, neće biti ni jedinstvene oružane sile. Ne treba da živimo u iluzijama da će se te vrednosti spontano i mirno stvarati, ili da će to neko drugi učiniti. Moramo

doprinositi njihovom stvaranju i kod pripadnika Armije, i u društvu. Sadašnje društvene promene i procesi su već radikalni, pa je realan zaključak da su uticali i na svest i ponašanje pripadnika Armije. A koliko su i kako uticali, moramo temeljito istražiti kako bismo imali jasnije putokaze u smislu šta i kako treba dalje raditi na razvoju i utvrđivanju koncepcije opštenarodne odbrane na osnovama kvaliteta ljudskog faktora u Armiji, a potom i u društvu.